

Poznávání pravdy x věcí

V čem spočívá rozdíl mezi poznáním nějaké skutečnosti a mezi poznáním pravdy o té skutečnosti? Pro staré řecké myslitele by tu žádný rozdíl nebyl, pokud místo poznání budeme mluvit o věděni: věděni je eo ipso pravé věděni (EPISTÉMÉ), nikoli pouhé domněni (DOXA). V důsledku toho věděni (o) nějaké skutečnosti je zároveň věděním pravdy o té skutečnosti. Pravda je totiž neskrytostí oné skutečnosti; a poznání je cestou k vidění této neskrytosti. Skrytost nebo neskrytost je však záležitostí našeho přístupu, není ve věcech samých. Aristotelés výslovně poznamenává, že příčina nesnadnosti zkoumání pravdy není ve věcech, nýbrž v nás (0176, Met. s. 66, 993b); pravda sama pak je pravdou věcí, tedy jsoucni: „všechno jest také k pravdě v takovém poměru, v jakém jest ke jsoucnosti“ (dtto, s. 67. 993b). Poznat pravdu o skutečnosti znamená poznat skutečnost samu, ovšem nikoli v její nahodilosti a proměnlivosti, nýbrž v její stálosti a pevnosti. Neboť „pravdu v nejvyšším stupni obsahují nutně počátky toho, co je trvalé, věčné“ (ddto). (Tak to ovšem překládá Kříž, a na toho není spolehnutí.) Ale právě zde je skrytá chyba, která ovšem souvisí s řeckým podceňováním času a proměnlivosti (i když právě Aristotelés se problému pohybu věnoval daleko, ano nesrovnatelně více než který jiný filosof před ním). Otázka totiž musí být postavena takto: před poznáním resp. poznání (ve smyslu EPISTÉMÉ) tu poznávané už jest, zatímco (jeho) pravda, tj. pravdivé poznání tu ještě není. Proto musí být nějaký rozdíl mezi skutečností a její pravdou (natož mezi ní a pravdou o ní). Co se to vlastně děje, když jsoucí, které pouze jest, je pravdivě poznáváno, tedy když je poznávána pravda o něm?

(Písek, 030309-3.)